

УДК 339.9(477)
ББК 65.5-65(4УКР)

ПЗ4

Рекомендовано вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 26/5 від 29 травня 2014 р.)

Рецензенти:

А. І. Мокій — доктор економічних наук, професор, проректор з міжнародних зв'язків та стратегічного розвитку Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій;

Ю. В. Орловська — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Придніпровської державної академії будівництва та архітектури;

Т. С. Медведкін — доктор економічних наук, професор Донецького національного університету

Писаренко С. М.

ПЗ4 Економіка і зовнішньоекономічні зв'язки України : підручник / С. М.

Писаренко, Л. А. Українець. — К. : Знання, 2015. — 398 с.

ISBN 978-617-07-0261-6

Розглянуто особливості формування та розвитку національної економіки України. Приділено значну увагу закономірностям і особливостям розвитку світової економіки. Місце України в системі світового господарства визначено на основі аналізу напрямів і обсягів наявних зовнішньоекономічних зв'язків.

Запропонований підручник відповідає програмі дисципліни “Економіка та зовнішньоекономічні зв'язки України”, що викладається для всіх спеціальностей факультету міжнародних відносин у вищих закладах освіти України (“міжнародні економічні відносини”, “міжнародні відносини”, “міжнародний бізнес”, “міжнародне право”, “міжнародний туризм”, “країнознавство”). Підручник не має аналогів в Україні, оскільки в ньому подано не лише сучасну характеристику української національної економіки, а й визначено її місце у світовому господарстві, висвітлено вплив процесів глобалізації, міжнародної економічної інтеграції, геополітичного положення на її формування і розвиток.

Для студентів та викладачів вищих закладів освіти, фахівців органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також тих, хто цікавиться проблемами розвитку національної економіки України, її інтеграції у світове господарство.

УДК 339.9(477) ББК 65.5-65(4УКР)

© С. М. Писаренко, Л. А. Українець, 2015

© Видавництво “Знання”, оформлення,

2015

ISBN 978-617-07-0261-6

Pysarenko S. M.

The economy and foreign economic relations of Ukraine / S. M. Pysarenko, L. A. Ukraynets. — Kyiv : Znannya, 2015. — 398 p.

The features of the formation and development of the national economy of Ukraine are studied; the current characteristics are presented with defining the problems and methods for their solution. The authors have paid much attention to the principles and features of the global economy, the processes of globalization and international economic integration. Ukraine's place in the world economy was defined on the basis of the analysis of the direction and scope of existing foreign economic relations. The prospects of their further development were formed with due regard to the structure of Ukrainian national economy, and to the important means to improve it.

The proposed textbook corresponds the discipline “Economy and foreign economic relations of Ukraine”, which is taught to all specialties of the Faculty of International Relations in the higher educational institutions of Ukraine (International Economic Relations, International Relations, International Business, International Law, International Tourism, Regional Geography). It is unique because it holds not merely modern characteristics of the national economy of our country, but also its place in the global economy; it determines the influence of globalization, international economic integration, the geopolitical position on Ukrainian economy formation and development.

The book is designed for students and academics, experts of the executive authorities and local governments, as well as for persons interested in the development of national economy and Ukraine's integration into the world economy.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	10
ЧАСТИНА I. Передумови формування та розвитку національної економіки України	13
Розділ 1. Геополітика і геополітичне положення України	14
1.1. Поняття геополітики як науки	14
1.2. Розвиток української геополітичної думки	25
1.3. Геополітичні та гео економічні передумови розвитку національної економіки України	43
Тестові завдання	48
Завдання для самостійного дослідження	49
Розділ 2. Трансформаційні процеси в національній економіці України	50
2.1. Транзитологія як наука	50
2.2. Стан національної економіки України напередодні переходу до ринку	56
2.3. Етапи трансформації економіки України	61
2.4. Ринкові шоки у національній економіці	66
Тестові завдання	67
Завдання для самостійного дослідження	69
Розділ 3. Населення України, його кількісні та якісні характеристики	70
3.1. Територія і чисельність населення	70
3.2. Особливості демографічного розвитку	73
3.3. Трудовий потенціал, його кількісні та якісні характеристики	78
3.4. Зайнятість економічно активного населення	79
3.5. Участь України у процесах міжнародної трудової міграції	82
Тестові завдання	89
Завдання для самостійного дослідження	89
Розділ 4. Природно-ресурсний потенціал України	90
4.1. Суть і види сировинних ресурсів	90

4.2. Земельні та водні ресурси.....	92
4.3. Лісові ресурси та рекреаційний потенціал.....	106
4.4. Мінерально-сировинні ресурси.....	110
Тестові завдання.....	118
Завдання для самостійного дослідження.....	120
КЕЙСИ.....	121
ЧАСТИНА II. Особливості економічної моделі України.....	129
Розділ 1. Характеристика сучасного розвитку національної економіки України.....	130
1.1. Динаміка та структура основних показників розвитку національної економіки.....	130
1.2. Особливості формування національного бюджету... ..	138
1.3. Сутність і значення внутрішнього ринку для розвитку національної економіки (<i>Н. Попадинець</i>).....	144
Тестові завдання.....	156
Завдання для самостійного дослідження.....	157
Розділ 2. Секторальна структура національної економіки України.....	158
2.1. Динаміка та структура промисловості.....	158
2.2. Спеціалізація та ефективність сільського господарства.....	187
2.3. Основні напрями сервітизації економіки.....	209
2.4. Становлення та розвиток банківської системи (<i>О. Григор'єв</i>).....	215
2.5. Головні напрями формування соціальної політики.....	225
Тестові завдання.....	238
Завдання для самостійного дослідження.....	240
Розділ 3. Формування та реалізація інноваційної моделі економічного розвитку національної економіки.....	242
3.1. Теоретичні засади інноваційного розвитку національної економіки.....	242
3.2. Світовий досвід формування та реалізації інноваційної політики.....	256
3.3. Роль інноваційної інфраструктури в економічному розвитку національної економіки.....	273
3.4. Основні напрями забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.....	291
3.5. Міжнародне науково-технічне співробітництво України.....	299
Тестові завдання.....	304

Завдання для самостійного дослідження	305
КЕЙСИ	307
ЧАСТИНА III. Україна в системі зовнішньоекономічних зв'язків	319
Розділ 1. Зовнішня торгівля товарами і послугами України ...	320
1.1. Головні напрями формування зовнішньоторговельної політики (А. Трофимук)	320
1.2. Характеристика зовнішньої торгівлі товарами	328
1.3. Особливості зовнішньої торгівлі послугами	334
1.4. Основні зовнішньоторговельні партнери України ...	339
1.5. Характеристика транскордонних ринків на кордонах України (М. Гусєва).....	344
Тестові завдання	351
Завдання для самостійного дослідження	352
Розділ 2. Інвестиційне забезпечення розвитку національної економіки України.....	353
2.1. Поняття іноземних інвестицій, їхні види. Типи іноземних інвесторів	353
2.2. Географічна та галузева структура прямих іноземних інвестицій	360
2.3. Позитивні та негативні наслідки іноземного інвестування	364
2.4. Формування інвестиційного клімату в Україні	369
Тестові завдання	374
Завдання для самостійного дослідження	375
КЕЙСИ	376
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	392

CONTENT

PART I. BACKGROUND AND FORMATION OF THE UKRAINIAN NATIONAL ECONOMY.....	13
Section 1. Geopolitics and geopolitical position of Ukraine	14
1.1. Concept of geopolitics	14
1.2. The development of Ukrainian geopolitical thoughts ..	25
1.3. Geopolitical and geo-economic preconditions for development of the Ukrainian national economy	43
Tests	48
The tasks for self-study	49
Section 2. Transformation processes in the national economy of Ukraine	50
2.1. Transitology	50
2.2. The national economy before the transition	56
2.3. Stages of the transformation of the Ukrainian economy ...	61
2.4. Market shocks in the national economy of Ukraine	66
Tests	67
The tasks for self-study	69
Section 3. Population of Ukraine , its quantitative and qualitative characteristics.....	70
3.1. Territory and population	70
3.2. Features of the demographic development	73
3.3. The meaning and significance of the labor potential....	78
3.4. Employment of economically active population.....	79
3.5. Ukraine's participation in the processes of international migration	82
Tests	89
The tasks for self-study	89
Section 4. Natural resource potential of Ukraine	90
4.1. The types of raw materials	90
4.2. Land and water resources	92
4.3. Forest resources and recreational potential	106
4.4. The mineral resources of Ukraine.....	110

Tests	118
The tasks for self-study	120
CASES	121
PART II. FEATURES OF UKRAINIAN ECONOMIC MODEL ...	129
Section 1. Features of modern development of the Ukrainian national economy	130
1.1. Dynamics and structure of the main indicators of national economic development.....	130
1.2. Features of the national budget formation	138
1.3. The essence and importance of the domestic market for the development of national economy (<i>N. Popadynets</i>).....	144
Tests	156
The tasks for self-study	157
Section 2. Sectorial structure of the national economy of Ukraine	158
2.1. Dynamics and structure of the industry	158
2.2. Specialization and efficiency of agriculture	187
2.3. Main ways of economy's servitization	209
2.4. Development of banking system (<i>O. Grygoriev</i>)	215
2.5. Main ways of social policy formation	225
Tests	238
The tasks for self-study	240
Section 3. Development and implementation of the innovative model of national economy development	242
3.1. The theoretical basis of innovative development of the national economy	242
3.2. World experience in development and implementation of innovation policy.....	256
3.3. The role of innovation infrastructure in the national economy development.....	273
3.4. The main areas providing innovative development of the Ukrainian national economy	291
3.5. The international scientific and technical cooperation in Ukraine	299
Tests	304
The tasks for self-study	305
CASES	307
PART III. UKRAINE IN THE FOREIGN ECONOMIC RELATIONS	319

Section 1. External trade in goods and services in Ukraine	320
1.1. The main directions of foreign economic policy of Ukraine (<i>A. Trofymchuk</i>)	320
1.2. The foreign trade in goods	328
1.3. The foreign trade in services	334
1.4. The main foreign trade partners of Ukraine	339
1.5. The cross-border markets in Ukraine (<i>M. Huseva</i>)	344
Tests	351
The tasks for self-study	352
Section 2. Foreign investment in the Ukrainian economy	353
2.1. Types of foreign investments. Types of foreign investors.....	353
2.2. Geographical and sectorial structure of FDI	360
2.3. Positive and negative effects of foreign investment... ..	364
2.4. Formation of the investment climate in Ukraine	369
Tests	374
The tasks for self-study	375
CASES	376
REFERENCES	392